

Pravo na praćenje okupljanja u regiji OSCE-a

Iskustva sa terena

Pravo na praćenje okupljanja u regiji OSCE-a:
Iskustva sa terena

Edicija: *Ljudska prava Sarajevskog otvorenog centra*

Broj publikacije: 109

Naslov: Pravo na praćenje okupljanja u regiji OSCE-a: Iskustva sa terena

Naslov izvornika: The Right to Monitor Assemblies in the OSCE Region: Experiences from the Field

Prevod: Context o.d.

Lektura i korektura: Udruženje za jezik i kulturu Lingvisti

Prelom i dizajn: Filip Andronik

Urednik: Amil Brković

Izdavač: Sarajevski otvoreni centar

Za izdavača: Emina Bošnjak

Ovaj dokument je prvobitno objavio Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) na engleskom jeziku 2024. godine pod nazivom *"The Right to Monitor Assemblies in the OSCE Region: Experiences from the Field"*. Prijevod na bosanski jezik pripremio je i objavio Sarajevski otvoreni centar uz podršku organizacije ILGA-Europe. Stavovi i informacije sadržani u ovom prijevodu ne odražavaju nužno politike i stavove ODIHR-a ni ILGA-Europe.

U slučaju bilo kakvih nedosljednosti, mjerodavna je originalna verzija dokumenta na engleskom jeziku. Sva prava pridržana. Sadržaj ove publikacije može se slobodno koristiti i umnožavati u obrazovne i druge nekomercijalne svrhe, pod uvjetom da se uz svako takvo korištenje ili umnožavanje navede OSCE/ODIHR kao izvor te Sarajevski otvoreni centar kao prevodilac i izdavač bosanskog izdanja.

Pravo na praćenje okupljanja u regiji OSCE-a:
Iskustva sa terena

ISBN 978-9926-572-10-5

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod
ID brojem 70427142

Sadržaj

Uvod	6
Pristup i metodologija	7
Monitori i monitorke okupljanja u međunarodnom i domaćem pravu	9
Monitori i monitorke okupljanja u obavezama preuzetim u okviru OSCE-a i u međunarodnom pravu	10
Pravni status monitora i monitorke okupljanja u domaćem pravu	11
Drugi elementi zakonodavnog i javnopolitičkog okvira relevantni za praćenje okupljanja	14
Postupanje policije i praćenje okupljanja	17
Opća policijska praksa	18
Policijska primjena sile	22
Lišavanje slobode monitora i monitorke okupljanja	25
Druge prepreke i faktori koji doprinose praćenju okupljanja u praksi	28
Interakcija s učesnicima i učesnicama okupljanja i nasilje koje oni vrše	29
Saradnja i komunikacija s nadležnim organima	29
Percepcija monitora i monitorke okupljanja u javnosti	31
Zaključci i ključne preporuke	33
Ključne preporuke	35

Uvod

Sloboda mirnog okupljanja jedan je od temelja demokratskih društava i osnovna ljudska sloboda, koju su se države članice OSCE-a obavezale garantirati svakoj osobi bez diskriminacije (npr. [Kopenhagen 1990](#), [Pariz 1990](#)). Sloboda mirnog okupljanja također je zagarantirana brojnim međunarodnim i regionalnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava, uključujući Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima ([ICCPR](#)) i Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ([ECHR](#)).

Kao događaji koji se odvijaju u javnom prostoru i obuhvataju širok spektar ljudskih prava, okupljanja predstavljaju važnu priliku za branioce i braniteljice ljudskih prava i druge aktere da ostvaruju svoju ulogu praćenja. Pravo na praćenje okupljanja dio je općeg ljudskog prava na primanje i širenje informacija (kao izvedenog prava iz slobode izražavanja), koje je utvrđeno obavezama preuzetim u okviru OSCE-a (npr. [Beč 1989](#), [Kopenhagen 1990](#)), kao i drugim instrumentima i standardima u oblasti ljudskih prava. Značaj ovog prava sve se više prepoznaje, a naročito njegova uloga u osiguravanju poštivanja i zaštite slobode mirnog okupljanja, kao i transparentnosti i odgovornosti službenika i službenica organa za provođenje zakona i drugih državnih organa.

Prepoznajući značaj praćenja okupljanja, ODIHR je razvio programe obuke i resurse za praćenje usklađenosti država sa standardima koji se odnose na slobodu mirnog okupljanja. Oni se koriste širom regije OSCE-a kao podrška radu branilaca i braniteljica ljudskih prava i drugih aktera. Među njima su *Priručnik za praćenje slobode mirnog okupljanja*,¹ *Vodič za opremu organa za provođenje zakona koja se najčešće koristi prilikom osiguranja javnih okupljanja*² i online kurs pod nazivom *Nezavisno praćenje slobode mirnog okupljanja*.³

ODIHR redovno omogućava razmjenu iskustava između organizacija civilnog društva, akademske zajednice i terenskih misija OSCE-a o provođenju praćenja javnih okupljanja. Ove razmjene ukazuju i na izazove i na ohrabrujuće prakse u pružanju podrške radu monitora i monitorke okupljanja. Također je naglašena potreba da se iskustva monitora i monitorke okupljanja u regiji OSCE-a prikupljaju na sistematičniji način te da se utvrde načini na koje države članice mogu bolje omogućiti njihov rad. Ovaj izvještaj nadovezuje se na te razmjene iskustava, s posebnim fokusom na rad aktera civilnog društva, te sadrži preporuke državama članicama o tome kako omogućiti i olakšati rad monitora i monitorke okupljanja.

Pristup i metodologija

Za potrebe ovog izvještaja, monitori i monitorke okupljanja definiraju se kao pojedinci i pojedinke ili grupe koje ne učestvuju u okupljanju niti predstavljaju neku od uključenih strana, a čiji je osnovni cilj posmatranje i dokumentiranje postupaka i aktivnosti koje se odvijaju tokom javnih okupljanja.⁴

¹ OSCE/ODIHR, *Handbook on Monitoring Freedom of Peaceful Assembly*, 2. izdanje, 11. decembar 2020.

² *Guide on Law Enforcement Equipment Most Commonly Used in the Policing of Assemblies*, OSCE/ODIHR, 2. juli 2021.

³ *Independent Monitoring of Freedom of Peaceful Assembly*, online kurs ODIHR-a.

⁴ *Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly*, 3. izdanje (Smjernice), ODIHR i Evropska komisija za demokratiju putem prava (Venecijanska komisija) Vijeća Evrope, 15. juli 2020, tačka 204.

Ovaj izvještaj prvenstveno se zasniva na intervjuima sa predstavnicima i predstavnicama civilnog društva te braniocima i braniteljicama ljudskih prava koji se bave praćenjem okupljanja u različitim državama članicama OSCE-a. ODIHR je intervjuirao 20 osoba (deset žena i deset muškaraca) iz 16 država članica. Informacije prikupljene tokom intervjua dopunjene su istraživanjem dostupne literature, kao i drugim oblicima konsultacija sa relevantnim akterima.

Publikacija sadrži različite primjere iz različitih zemalja i regija, pri čemu nije cilj obuhvatiti svih 57 država članica OSCE-a. Navedeni primjeri imaju ilustrativnu, a ne iscrpnu svrhu te nastoje ukazati na izazove i ohrabrujuće prakse, a ne izdvajati bilo koju pojedinačnu državu članicu.

ODIHR izražava zahvalnost svim osobama i grupama koje su, dijeleći svoja znanja i iskustva, doprinijele izradi ove publikacije.

Monitori i monitorke okupljanja u međunarodnom i domaćem pravu

Monitori i monitorke okupljanja u obavezama preuzetim u okviru OSCE-a i u međunarodnom pravu

Značaj praćenja slobode mirnog okupljanja istaknut je u zajedničkim *Smjernicama ODIHR-a i Venecijanske komisije za slobodu mirnog okupljanja* (dalje u tekstu: Smjernice), u kojima se navodi da pojedincima i pojedinkama te grupama treba omogućiti da slobodno djeluju u praćenju okupljanja i ostvarivanju prava na slobodu mirnog okupljanja.⁵

U svom Općem komentaru o pravu na mirno okupljanje, Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava prepoznao je da je “uloga novinara i novinarki, branilaca i braniteljica ljudskih prava, posmatrača i posmatračica izbora te drugih osoba koje učestvuju u praćenju ili izvještavanju o okupljanjima od posebnog značaja za puno ostvarivanje prava na mirno okupljanje”.⁶ Komitet za ljudska prava naglasio je da te osobe imaju pravo na zaštitu te da im se ne smije zabraniti niti neopravdano ograničiti obavljanje tih funkcija, što uključuje i praćenje postupanja službenika i službenica organa za provođenje zakona.⁷ Komitet je također istakao da monitori i monitorke ne smiju biti izloženi odmazdi niti drugim oblicima uznemiravanja, da njihova oprema ne smije biti oduzeta niti oštećena te da proglašenje okupljanja nezakonitim ili njegovo rastjerivanje ne znači prestanak prava na praćenje.⁸

Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava naglasio je i obavezu službenika i službenica organa za provođenje zakona da tokom okupljanja štite novinare i novinarke, monitore i monitorke, posmatrače i posmatračice, kao i druge pripadnike javnosti.⁹ Nosioci posebnih procedura Vijeća Ujedinjenih nacija za ljudska prava također su naglasili obavezu država da štite prava monitora i monitorke okupljanja, uključujući poštivanje i omogućavanje prava na posmatranje i praćenje svih aspekata okupljanja.¹⁰ Zaštita koja se pruža monitorima i monitorkama primjenjuje se bez obzira na to da li je okupljanje mirno odnosno da li su ispunjeni propisani zahtjevi u pogledu njegove prijave.¹¹

Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava naglasio je da učesnici i učesnice, novinari i novinarke te monitori i monitorke imaju pravo snimati službenike i službenice organa za provođenje zakona.¹² Slično tome, prema stavu nosilaca posebnih procedura Ujedinjenih nacija, svako – bilo da je riječ

⁵ Ibid., tačka 207.

⁶ *General comment No. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)*, Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava, CCPR/C/GC/37, 17. septembar 2020, tačka 30.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid., tačka 74.

¹⁰ *Joint report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association and the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions on the proper management of assemblies*, Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava, A/HRC/31/664, februar 2016, tačka 70; ODIHR/Venecijanska komisija, *Guidelines*, tačka 207.

¹¹ Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava, *Joint report on the rights to freedom of peaceful assembly*, tačka 70.

¹² Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava, *General comment No. 37 (2020)*, tačka 94.

o učesniku ili učesnici, monitoru ili monitorici ili posmatraču ili posmatračici – treba “uživati pravo da snima okupljanje, što uključuje i pravo da snima postupanje organa za provođenje zakona”.¹³ To obuhvata i pravo osobe da snima interakciju u kojoj je ona sama predmet snimanja koje vrši državni službenik ili službenica, što se ponekad naziva pravom na “uzvratno snimanje” (*record back*).¹⁴ Oduzimanje, zapljena ili uništavanje bilješki te vizuelne ili audio opreme za snimanje bez provođenja odgovarajućeg postupka treba biti zabranjeno i kažnjivo.¹⁵

U Smjernicama se naglašava da su monitori i monitorice posmatrači, a ne učesnici okupljanja. U principu, naredbe o rastjerivanju upućene učesnicima i učesnicama okupljanja ne bi trebale obavezivati monitore i monitorice da napuste mjesto događaja (osim kada je ugrožena njihova lična sigurnost).¹⁶

Navedene principe treba tumačiti zajedno sa međunarodnim normama i standardima koji državama nameću obavezu da osiguraju zaštitu branilaca i braniteljica ljudskih prava te aktera civilnog društva te da im omoguće povoljno okruženje za djelovanje.¹⁷

Kao osobe koje promoviraju i nastoje zaštititi i ostvariti slobodu mirnog okupljanja, monitori i monitorice okupljanja trebaju uživati zaštitu koja se pruža braniocima i braniteljicama ljudskih prava u širem smislu.

Pravni status monitora i monitorici okupljanja u domaćem pravu

U mnogim državama članicama OSCE-a monitori i monitorice okupljanja nemaju poseban pravni status, pa se njihov rad omogućava (ili ometa) bez posebnih zakonskih odredbi kojima se priznaju njihove uloge ili aktivnosti. Nasuprot tome, odredbe kojima se štiti rad novinara i novinarki, uključujući njihov rad tokom okupljanja, znatno su uobičajenije. To je vjerovatno posljedica činjenice da je praćenje okupljanja u pojedinim pravnim sistemima novija aktivnost i da nije jednako prepoznato kao novinarski rad. Neki akteri civilnog društva koje je ODIHR intervjuirao ocijenili su da je izostanak posebnog pravnog uređenja uglavnom pozitivan jer smanjuje rizik od pretjeranog normiranja njihovog rada.¹⁸ Drugi su, međutim, istakli da nepostojanje bilo kakvog pravnog statusa povećava rizik od zloupotreba usmjerenih prema monitorima i monitoricama okupljanja i/ili da organi za provođenje zakona zanemare razliku između učesnika i učesnica okupljanja te monitora i monitorici.¹⁹

¹³ Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava, [Joint report on the rights to freedom of peaceful assembly](#), tačka 71.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ ODIHR/Venecijanska komisija, [Guidelines](#), tačka 208.

¹⁷ Smjernice ODIHR-a za zaštitu branilaca i braniteljica ljudskih prava, zasnovane na obavezama preuzetim u okviru OSCE-a i univerzalno priznatim standardima ljudskih prava koje su države članice OSCE-a preuzele obavezno poštovati, detaljno razrađuju ove obaveze. [Guidelines on the Protection of Human Rights Defenders](#), OSCE/ODIHR, 10. juni 2014.

¹⁸ Intervju sa osobom iz Gruzije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

¹⁹ Intervjui sa osobama iz Francuske koje predstavljaju civilno društvo, 25. juli 2024; Turske, 26. juli 2024; Ujedinjenog Kraljevstva (UK), 22. juli 2024; i Sjedinjenih Američkih Država (SAD), 23. juli 2024.

U pojedinim državama članicama šire odredbe pravnog okvira obuhvataju neke od aktivnosti monitora i monitorke okupljanja. Na primjer, član 6. Zakona Republike Armenije o slobodi okupljanja razlikuje učesnike i učesnice okupljanja od drugih osoba koje se nalaze na mjestu održavanja okupljanja radi obavljanja svojih profesionalnih dužnosti. Član 17. Zakona o okupljanjima Republike Moldavije propisuje da svako ima pravo vršiti video ili audio snimanje okupljanja. Smatra se da takve odredbe pozitivno utiču na mogućnost monitora i monitorke okupljanja da obavljaju svoj rad.²⁰

Formalnopravno priznanje monitora i monitorke okupljanja postoji u pojedinim zakonima u Bosni i Hercegovini. To se smatra primjerom dobre prakse jer doprinosi pravnoj jasnoći u pogledu prava monitora i monitorke okupljanja te povećava svijest policijskih službenika i službenica o njihovoj ulozi i funkciji.²¹ Član 27. Zakona o mirnom okupljanju Brčko distrikta²² priznaje pravo posmatrača i posmatračica da prate okupljanja, uključujući i nakon njihovog rastjerivanja te bez obzira na razloge zabrane ili rastjerivanja okupljanja. Istom odredbom utvrđuje se i princip da policija i organizatori mirnih okupljanja ne smiju ograničavati aktivnosti posmatrača i posmatračica tokom održavanja događaja. Međutim, član 27. ovog zakona također propisuje obavezu posmatrača i posmatračica da budu vidljivo označeni, čime se ograničava njihova mogućnost da slobodno odluče hoće li nositi takvu oznaku.²³ Slične odredbe sadržane su i u članu 27. Zakona o mirnom okupljanju Zeničko-dobojskog kantona,²⁴ kao i u novousvojenim zakonima Unsko-sanskog kantona, Srednjobosanskog kantona, Zapadnohercegovačkog kantona i Kantona 10.²⁵

U drugim državama status monitora i monitorke okupljanja ili pravnih posmatrača i posmatračica²⁶ bio je predmet razmatranja u okviru procesa kreiranja javnih politika i sudske prakse na nacionalnom nivou. U Njemačkoj monitori i monitorke okupljanja nemaju poseban status u zakonodavstvu, ali je sudska praksa doprinijela njegovom definiranju. Među relevantnim odlukama nalazi se i presuda Saveznog ustavnog suda kojom je utvrđeno da su ograničenja mogućnosti monitora i monitorke okupljanja da snimaju službenike i službenice organa za provođenje zakona neustavna.²⁷ U Francuskoj je Državno vijeće, kao najviši upravni sud te zemlje, poništilo pojedine odredbe

²⁰ Intervjui sa osobama iz Armenije koje predstavljaju civilno društvo, 22. juli 2024; i Moldavije, 22. juli 2024.

²¹ Intervju sa osobljem Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 25. juli 2024.

²² [Zakon o mirnom okupljanju Brčko distrikta Bosne i Hercegovine](#), 29. juli 2020.

²³ Kako su istakle brojne organizacije koje se bave praćenjem okupljanja, a koje je ODIHR intervjuirao, odluka o nošenju vidljive identifikacijske oznake tokom okupljanja zavisi od više faktora, uključujući i one koji se odnose na upravljanje sigurnosnim rizicima za monitore i monitorke.

²⁴ [Zakon o mirnom okupljanju Zeničko-dobojskog kantona](#), 9. juni 2023.

²⁵ Zakon Unsko-sanskog kantona; Zakon Srednjobosanskog kantona; Zakon Zapadnohercegovačkog kantona; i Zakon Kantona 10.

²⁶ Neke organizacije koje se bave praćenjem okupljanja koriste izraz "pravni posmatrač" (*legal observer*), na primjer u Ujedinjenom Kraljevstvu, Francuskoj ili Sjedinjenim Američkim Državama. Ovaj izraz može upućivati na to da su posmatrači studenti prava, pravni stručnjaci ili advokati. Međutim, pravno obrazovanje nije uvijek uslov za rad monitora i monitorke. Izraz "pravni posmatrač" može ukazivati i na fokus njihovog rada, koji je u pojedinim slučajevima usmjeren na praćenje interakcije između organa za provođenje zakona i učesnika i učesnica okupljanja radi mogućeg budućeg vođenja sudskih postupaka.

²⁷ Vidjeti presudu [Saveznog ustavnog suda, 1 BvR 2501/13](#), 24. juli 2015. (na njemačkom jeziku). Vidjeti i odluku [Upravnog suda u Stuttgartu, 1 K 2668/20](#), od 10. novembra 2022, o zakonitosti provjere identiteta monitora okupljanja. Sud je, između ostalog, priznao da je posmatranje i dokumentiranje događaja povezanih sa okupljanjem pravno nesporan cilj posmatrača demonstracija (str. 19).

Nacionalnog plana za postupanje organa za provođenje zakona iz 2020. godine – uputstva koje je izdalo Ministarstvo unutrašnjih poslova za usmjeravanje postupanja policije tokom okupljanja – između ostalog zato što nisu pružale zaštitu prava nezavisnih posmatrača i posmatračica tokom okupljanja.²⁸ U odluci koja se odnosila na kasniju verziju Nacionalnog plana,²⁹ Državno vijeće poništilo je odredbu kojom se samo novinarima i novinarkama omogućava da ne moraju postupiti po naredbi o rastjerivanju (čime su nezavisni posmatrači i posmatračice bili isključeni iz takve zaštite).³⁰ Istovremeno, Državno vijeće je istaklo da, kada je riječ o mogućnosti slobodnog kretanja unutar policijskih sigurnosnih kordona, nezavisni posmatrači i posmatračice nemaju prava jednaka onima koja tokom okupljanja uživaju novinari i novinarkе.³¹ Javna rasprava i razvoj sudske prakse u Francuskoj doveli su i do razmatranja mogućnosti uvođenja službene “akreditacije” za monitore i monitorke okupljanja³² kao uslova za ostvarivanje određenih oblika zaštite, što su organizacije civilnog društva u Francuskoj kritizirale.³³ U Ujedinjenom Kraljevstvu najnovija verzija dokumenta *Nacionalne operativne smjernice za postupanje tokom protesta* – smjernica koje su izradili College of Policing i National Police Chiefs’ Council – navodi da izraz “pravni posmatrač” (*legal observer*) nema niti podrazumijeva bilo kakav poseban status.³⁴ U dokumentu se dalje naglašava da pravni posmatrači i posmatračice nemaju automatsko pravo na drugačiji tretman u odnosu na bilo koju drugu osobu.³⁵

Općenito posmatrano, zakonsko priznavanje statusa monitora i monitorke okupljanja nije uvijek neophodan uslov da bi oni mogli nesmetano pratiti okupljanja. Ipak, odredbe kojima se štite prava trećih osoba tokom okupljanja i, tamo gdje postoje, priznaje status monitora i monitorke okupljanja mogu doprinijeti omogućavanju i olakšavanju njihovog rada. Važno je da takve odredbe, u skladu sa obavezama preuzetim u okviru OSCE-a i drugim međunarodnim standardima, budu dio šireg pravnog okvira kojim se uređuje sloboda mirnog okupljanja. Pored toga, one ni na koji način ne bi smjele ograničavati aktivnosti monitora i monitorke okupljanja niti zaštitu koju oni uživaju samo na situacije u kojima ih država formalno “akreditira”.

²⁸ Vidjeti [presudu Državnog vijeća, br. 444849](#), 10. juni 2021.

²⁹ Čini se da pritom nisu uzete u obzir ranije kritike Državnog vijeća. Vidjeti Ministarstvo unutrašnjih poslova, [Schéma national du maintien de l'ordre](#) [Nacionalni plan za postupanje organa za provođenje zakona], 16. decembar 2021.

³⁰ Vidjeti [presudu Državnog vijeća, br. 461513](#), 29. decembar 2023.

³¹ Ibid.

³² Vidjeti, na primjer, Nacionalna skupština, [Compte rendu. Commission d'enquête relative à l'état des lieux, la déontologie, les pratiques et les doctrines de maintien de l'ordre](#) [Zapisnik. Istražni odbor o stanju, etici, praksi i doktrinama postupanja organa za provođenje zakona], 28. oktobar 2020. (na francuskom jeziku).

³³ [Pour que la France respecte ses engagements internationaux en imposant aux forces de l'ordre de protéger les observateurs](#) [Da bi Francuska poštovala svoje međunarodne obaveze, njene policijske snage moraju zaštititi posmatrače], Liga za ljudska prava, 21. juli 2023. (na francuskom jeziku).

³⁴ [National protest operational advice](#), College of Policing i National Police Chiefs’ Council, august 2023, str. 27.

³⁵ Ibid.

Drugi elementi zakonodavnog i javnopolitičkog okvira relevantni za praćenje okupljanja

Kako monitori i monitorke okupljanja po definiciji djeluju u kontekstu javnih okupljanja, pravni okvir kojim se uređuje ostvarivanje slobode mirnog okupljanja neposredno i posredno utiče na njihovu mogućnost da obavljaju svoj rad. To je posebno važno imajući u vidu da, kao što je prethodno navedeno, vlasti ne prave uvijek jasnu pravnu razliku između učesnika i učesnica okupljanja, monitora i monitorke okupljanja te ostalih trećih strana prisutnih na okupljanjima.

U državama članicama u kojima je sloboda mirnog okupljanja trenutno ozbiljno ograničena, poput Bjelorusije i Ruske Federacije, izvještava se da je praćenje okupljanja izuzetno otežano ili gotovo nemoguće.³⁶ U Kazahstanu i Kirgistanu navodi se da su sve veća ograničenja slobode mirnog okupljanja uvedena posljednjih godina, kako u zakonodavstvu tako i u praksi, dovela do smanjenja broja javnih okupljanja koja prate organizacije za monitoring.³⁷ Izvještava se da monitori i monitorke okupljanja u Kazahstanu često mogu obavljati svoj posao bez ometanja. Međutim, jedna organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja navela je da su vlasti, nakon nemira u januaru 2022. godine, uvele ograničenja slobode mirnog okupljanja, uključujući izricanje administrativnih sankcija organizatorima te hapšenje i lišavanje slobode mirnih demonstranata i demonstrantkinja, zbog čega se u praksi održava vrlo mali broj okupljanja koja je moguće pratiti.³⁸

Pored zakonskih odredbi i politika koje se neposredno odnose na okupljanja, javni prostor i postupanje policije, na rad monitora i monitorke okupljanja u velikoj mjeri utiče i pravni okvir kojim se uređuje okruženje za djelovanje branilaca i braniteljica ljudskih prava. Akteri civilnog društva koje je ODIHR intervjuirao naveli su da postojeće odredbe u Bjelorusiji i Ruskoj Federaciji³⁹ u velikoj mjeri ograničavaju mogućnost monitora i monitorke okupljanja da obavljaju svoj rad na zaštiti ljudskih prava. U Gruziji je nedavno usvojeni Zakon o transparentnosti stranog uticaja⁴⁰ također značajno uticao na rad monitora i monitorke okupljanja. To se dešava neposredno, kroz odbijanje ili ukidanje registracije te nametanje opterećujućih administrativnih obaveza i obaveza izvještavanja organizacijama civilnog društva, ali i posredno, stigmatiziranjem branilaca i braniteljica ljudskih prava kao "stranih agenata" ili članova "nepoželjnih" organizacija.⁴¹

³⁶ Intervju sa osobama iz organizacija civilnog društva iz Bjelorusije, 26. juli 2024. Za bazu podataka o krivičnim predmetima povezanim s javnim okupljanjima u Ruskoj Federaciji vidjeti: [According to OVD-Info, since 2015, 618 individuals have been subject to criminal cases related to public actions](#), OVD-Info, 29. maj 2024.

³⁷ Intervju sa osobama iz Kazahstana koje predstavljaju civilno društvo, 13. august 2024; i Kirgistanu, 13. august 2024.

³⁸ Intervju sa osobama iz Kazahstana koje predstavljaju civilno društvo, 13. august 2024.

³⁹ Intervju sa osobama iz Bjelorusije koje predstavljaju civilno društvo, 26. juli 2024; Gruzije, 23. i 26. jula 2024; i Ruske Federacije, 2. august 2024.

⁴⁰ Vidjeti [Urgent Opinion on the Law "On Transparency of Foreign Influence" of Georgia](#), OSCE/ODIHR, 30. maj 2024.

⁴¹ Vidjeti i [Rezoluciju koju je Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava usvojilo 6. jula 2018. godine. 38/11. The promotion and protection of human rights in the context of peaceful protests](#), Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava, A/HRC/RES/38/11, 16. juli 2018, str. 3, u kojoj se izražava zabrinutost "zbog kriminalizacije, u svim dijelovima svijeta, pojedinaca i grupa isključivo zato što su organizirali, posmatrali, pratili ili snimali mirne proteste ili u njima učestvovali".

U Kirgistanu je jedna organizacija za zaštitu ljudskih prava navela da je usvajanje zakona o "stranim agentima" u aprilu 2024. godine predstavljalo veliku prepreku njenom radu uopće, a posebno praćenju okupljanja.⁴² Organizacija je navela da je nedavno u potpunosti obustavila aktivnosti praćenja, uprkos tome što je godinama uspješno i kontinuirano pratila javna okupljanja.⁴³ Takvu odluku donijela je zbog značajnog rizika da bi se praćenje okupljanja i davanje preporuka o postupanju policije tokom okupljanja mogli smatrati "političkom djelatnošću" u smislu novog zakona, što bi za organizaciju značilo dodatne, opterećujuće obaveze.⁴⁴ U Turskoj se navodi da su najave uvođenja zakona o "stranim agentima" imale učinak odvratanja na branioce i braniteljice ljudskih prava, uključujući monitore i monitorke okupljanja.⁴⁵

Poseban izazov koji se spominje u vezi sa pojedinim državama članicama odnosi se na primjenu postojećih zakona ili donošenje novih zakona kojima se zabranjuje nošenje maski ili pokrivanje lica na javnim mjestima. Na primjer, u Sjedinjenim Američkim Državama stari zakoni kojima se zabranjuje nošenje maski na javnim mjestima u saveznoj državi Ohio i drugim saveznom državama sada se primjenjuju ili se prijeti njihovom primjenom tokom javnih protesta.⁴⁶ To ne izaziva bojazan samo u pogledu slobode mirnog okupljanja u širem smislu,⁴⁷ već se navodi i da djeluje kao sredstvo odvratanja na posmatrače i posmatračice (koji možda moraju nositi maske iz zdravstvenih razloga).⁴⁸

Slična bojazan izražena je i u Francuskoj, posebno u vezi sa zaštitnom opremom, poput kaciga, zaštitnih naočala i maski, koju monitori i monitorke okupljanja koriste tokom okupljanja. Monitori i monitorke takvu opremu u pravilu smatraju neophodnom za vlastitu sigurnost.⁴⁹ Navodi se da je preširoka primjena odredbi koje službenicima organa za provođenje zakona omogućavaju oduzimanje opasnih predmeta dovela i do oduzimanja zaštitne opreme monitora i monitorke, čime im je onemogućeno obavljanje aktivnosti (budući da njihova interna pravila zahtijevaju korištenje zaštitne opreme).⁵⁰ U Njemačkoj zakonodavstvo ograničava nošenje maski ili drugih oblika prikri-

⁴² Intervju sa osobom iz Kirgistana koja predstavlja civilno društvo, 13. august 2024.

⁴³ Intervju sa osobom iz Kirgistana koja predstavlja civilno društvo, 13. august 2024.

⁴⁴ Intervju sa osobom iz Kirgistana koja predstavlja civilno društvo, 13. august 2024. Za analizu nedavno usvojenog zakonodavstva vidjeti [Analysis, Law of the Kyrgyz Republic on Amendments to the Law of the Kyrgyz Republic on Non-commercial Organizations](#) (takoder poznat i kao Zakon o stranim agentima), Međunarodni centar za neprofitno pravo, 4. april 2024. Za raniju verziju nacрта zakona vidjeti [Urgent Interim Opinion on the Draft Law on Non-Profit Non-Governmental Organizations and Draft Amendments on "Foreign Representatives"](#), ODIHR, 12. decembar 2022.

⁴⁵ Intervju sa osobom iz Turske koja predstavlja civilno društvo, 26. juni 2024.

⁴⁶ [States Dust Off Obscure Anti-Mask Laws to Target Pro-Palestine Protesters](#), Američka unija za građanske slobode, 15. maj 2024; intervju sa osobom iz Sjedinjenih Američkih Država koja predstavlja civilno društvo, 23. juli 2024.

⁴⁷ ODIHR/Venecijanska komisija, [Guidelines](#), tačka 153.

⁴⁸ Intervju sa osobom iz Sjedinjenih Američkih Država koja predstavlja civilno društvo, 23. juli 2024.

⁴⁹ Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

⁵⁰ Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024. O oduzimanju zaštitne opreme učesnika i učesnica okupljanja vidjeti i [Sainte-Soline 24-26 mars 2023. Empêcher l'accès à la baignade quel qu'en soit le coût humain](#) [Sainte-Soline, 24-26. mart 2023. Spriječiti pristup rezervoaru, bez obzira na ljudsku cijenu], Opservatorij javnih sloboda Poitou-Charentes, Pariški opservatorij javnih sloboda, Opservatorij javnih

vanja koji mogu spriječiti identifikaciju osoba tokom okupljanja.⁵¹ Jedna organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja u Njemačkoj navela je da je upravo ovo zakonodavstvo jedan od razloga zbog kojih monitori i monitorke odlučuju da ne nose zaštitnu opremu.⁵²

Zaključno, pravni okvir kojim se uređuje ostvarivanje slobode mirnog okupljanja, kao i okruženje u kojem branioci i braniteljice ljudskih prava djeluju predstavljaju ključne faktore koji utiču na mogućnost monitora i monitorke okupljanja da obavljaju svoje aktivnosti. Druge zakonske odredbe (o nošenju maski na javnim mjestima ili o zaštitnoj opremi tokom okupljanja) imaju specifične posljedice u oblastima koje uređuju i mogu stvoriti dodatne prepreke djelotvornom praćenju okupljanja.

sloboda Gironde, Opservatorij 93 za policijske prakse, Fondacija Copernic, Liga za ljudska prava, Sindikat francuskih advokata, Opservatorij policijskih praksi Toulouse, str. 30.

⁵¹ Vidjeti, na primjer, [Savezni zakon o okupljanjima i povorkama](#) (član 17a), koji se primjenjuje u saveznom državama koje nisu donijele vlastito zakonodavstvo.

⁵² Intervju sa osobom iz Njemačke koja predstavlja civilno društvo, 2. august 2024.

Postupanje policije i praćenje okupljanja

Opća policijska praksa

Princip diferenciranog pristupa zahtijeva da službenici i službenice organa za provođenje zakona razlikuju mirne od nemirnih učesnika i učesnica, kao i druge aktere tokom okupljanja.⁵³ Policijska praksa treba odražavati važnu ulogu monitora i monitorke okupljanja da dokumentiraju događaje, promoviraju transparentnost i odgovornost u postupanju policije, uključujući kroz javno izvještavanje i, prema potrebi, davanjem preporuka u vezi sa omogućavanjem održavanja okupljanja. Stoga bi policijska praksa trebala jasno razlikovati učesnike i učesnice okupljanja od monitora i monitorke. Iskustva organizacija civilnog društva koje je ODIHR intervjuirao u tom se pogledu razlikuju. Kreću se od slučajeva gdje službenici i službenice organa za provođenje zakona prepoznaju (makar u određenim okolnostima) uloge monitora i monitorke okupljanja pa do slučajeva potpunog izjednačavanja učesnika i učesnica okupljanja i monitora i monitorke.

Jedna od situacija u kojoj službenici i službenice organa za provođenje zakona trebaju praviti razliku između monitora i monitorke i učesnika i učesnica okupljanja jeste kada monitori i monitorke prelaze policijske kordone ili linije koje je policija uspostavila radi opkoljavanja okupljenih osoba na jednom mjestu (tzv. *kettling* ili *corralling*) ili prilikom rastjerivanja okupljanja. U Kazahstanu su monitori i monitorke okupljanja navodili da mogu zaobilaziti policijske kordone te ulaziti u ograđeni prostor i izlaziti iz njega jer su prepoznatljivi po svojim prslucima i identifikacijskim oznakama.⁵⁴ Iako monitori i monitorke okupljanja u Njemačkoj uglavnom imaju slobodu kretanja i posmatranja tokom okupljanja, često im nije dozvoljeno da prelaze policijske kordone, posebno u napetim situacijama.⁵⁵

Međutim, tokom opkoljavanja okupljenih osoba na jednom mjestu navodi se da monitori i monitorke u pravilu mogu ulaziti u ograđeni prostor i izlaziti iz njega.⁵⁶ Organizacije koje se bave praćenjem okupljanja u Francuskoj i Gruziji izvjestile su da je monitorima i monitorkama u rijetkim slučajevima bilo dopušteno da pređu policijske kordone nakon što se identificiraju kao posmatrači i posmatračice.⁵⁷ Međutim, čini se da to nije bila dosljedna policijska praksa tokom većine posmatranih okupljanja; u Gruziji je jedna organizacija za zaštitu ljudskih prava navela da joj uglavnom nije bilo dopušteno prelaziti policijske linije.⁵⁸ U Ujedinjenom Kraljevstvu jedna organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja istakla je da su posmatrači i posmatračice imali poteškoća i pri izlasku iz prostora u kojem su okupljene osobe bile opkoljene i pri ulasku u njega (iako je ulazak u takav prostor neophodan kako bi pravni posmatrači mogli druge upoznati sa njihovim pravima u takvoj situaciji).⁵⁹

⁵³ Priručnik o policijskom osiguravanju skupova uz poštovanje ljudskih prava, OSCE/ODIHR, 11. mart 2016, str. 37.

⁵⁴ Intervju sa osobama iz Kazahstana koje predstavljaju civilno društvo, 13. august 2024.

⁵⁵ Intervju sa osobom iz Njemačke koja predstavlja civilno društvo, 2. august 2024. Vidjeti i Odluku [Upravnog suda u Stuttgartu, 5 K 2023/20](#), od 10. novembra 2011, kojom je utvrđeno da su policijska identifikacija, pretres i videosnimanje monitora okupljanja (i njegovog identifikacijskog dokumenta), provedeni dok se nalazio u prostoru u kojem su okupljene osobe bile zadržane i nakon što je odbio da se dobrovoljno identifikira, bili nezakoniti.

⁵⁶ Intervju sa osobom iz Njemačke koja predstavlja civilno društvo, 2. august 2024.

⁵⁷ Intervju sa osobama iz Francuske koje predstavljaju civilno društvo, 25. juli 2024; i iz Gruzije, 23. juli 2024.

⁵⁸ Intervju sa osobom iz Gruzije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

⁵⁹ Intervju sa osobom iz Ujedinjenog Kraljevstva koja predstavlja civilno društvo, 22. juli 2024.

Čini se da se neke organizacije civilnog društva koje je ODIHR intervjuirao suočavaju s poteškoćama u nastavku praćenja nakon rastjerivanja okupljanja. Prema uobičajenoj policijskoj praksi u Njemačkoj, monitorima i monitoricama okupljanja (kao i novinarima i novinarkama) dopušteno je da ostanu na mjestu događaja i nakon izdavanja naredbe o rastjerivanju.⁶⁰ U Kirgistanu su monitori i monitorke okupljanja, prije nego što je jedna organizacija obustavila praćenje nakon usvajanja zakona o "stranim agentima", mogli ostati na mjestu događaja i nastaviti posmatranje i nakon naredbe o rastjerivanju.⁶¹ Monitori i monitorke u Francuskoj naveli su da im je često dopušteno da ostanu na mjestu okupljanja i nakon rastjerivanja.⁶² Međutim, takva praksa nije dosljedna, a monitori i monitorke su također izvijestili da su primali usmene prijetnje kada su pokušavali dokumentirati događaje nakon rastjerivanja okupljanja.⁶³ U Gruziji se navodi da policija uglavnom ne pravi razliku između učesnika i učesnica okupljanja i monitora i monitorki, ali grupe koje se bave praćenjem okupljanja često odlučuju da ostanu na mjestu događaja i nakon izdavanja naredbe o rastjerivanju kako bi mogle pratiti dalje događaje.⁶⁴ U Finskoj je jedna organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja navela da je u nekim slučajevima uspjela postići dogovor sa policijom o odgovarajućim mjestima odakle monitori i monitorke mogu pratiti događaje, dok je u drugim situacijama od njih traženo da se udalje, čime im je onemogućeno posmatranje i izvještavanje o događajima.⁶⁵ U Armeniji su monitori i monitorke okupljanja naveli da im je policija nalogala da se premjeste na druge lokacije, često neposredno prije ili istovremeno sa policijskom primjenom sile.⁶⁶ U Sjedinjenim Američkim Državama pravni posmatrači i posmatračice naveli su da im je naređeno da se razidu zajedno s učesnicima i učesnicama okupljanja, bez ikakvog razlikovanja između te dvije grupe.⁶⁷ Organizacija civilnog društva iz Turske navela je da policija nije pravila razliku između učesnika i učesnica okupljanja i monitora i monitorki (kao ni novinara i novinarki), što je znatno otežavalo rad monitora i monitorki ljudskih prava.⁶⁸ Sa sličnim problemima suočavaju se i novinari i novinarkе te branitelji i braniteljice ljudskih prava u Ruskoj Federaciji, naročito tokom okupljanja koja vlasti smatraju neodobrenim.⁶⁹

Snimanje videozapisa, fotografija ili audiozapisa tokom okupljanja često predstavlja važan dio aktivnosti praćenja. U državama članicama kao što su Njemačka, Kazahstan, Moldavija (djelimično zahvaljujući prethodno spomenutim povoljnim zakonskim odredbama), Poljska i Sjedinjene Američke Države organizacije koje se bave praćenjem okupljanja izvijestile su da im je uglavnom dopušteno snimati i dokumentirati događaje na okupljanjima.⁷⁰ Iako su monitori i monitorke u

⁶⁰ Intervju sa osobom iz Njemačke koja predstavlja civilno društvo, 2. august 2024.

⁶¹ Intervju sa osobom iz Kirgistana koja predstavlja civilno društvo, 13. august 2024.

⁶² Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

⁶³ Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

⁶⁴ Intervju sa osobom iz Gruzije koja predstavlja civilno društvo, 23. juli 2024.

⁶⁵ Intervju sa osobom iz Finske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

⁶⁶ Intervju sa osobom iz Armenije koja predstavlja civilno društvo, 22. juli 2024.

⁶⁷ Intervju sa osobom iz SAD-a koja predstavlja civilno društvo, 23. juli 2024.

⁶⁸ Intervju sa osobom iz Turske koja predstavlja civilno društvo, 26. juni 2024.

⁶⁹ Intervju sa osobom iz Ruske Federacije koja predstavlja civilno društvo, 2. august 2024.

⁷⁰ Intervjui sa osobama iz Gruzije koja predstavlja civilno društvo, 23. juli 2024; iz Kazahstana, 13. august 2024; Njemačke, 2. august 2024; Moldavije, 22. juli 2024; i SAD, 23. juli 2024. Kao što je prethodno navedeno, Savezni ustavni sud Njemačke potvrdio je zakonitost snimanja policijskih službenika koje provode monitori

Armeniji povremeno primjećivali ograničenja u radu novinara i novinarki, nisu se suočavali sa ograničenjima da sami snimaju događaje.⁷¹ U Francuskoj monitori i monitorke okupljanja uglavnom mogu snimati ili na drugi način dokumentirati događaje, iako su u pojedinim slučajevima naveli da su kao odgovor bili izloženi nametljivom snimanju koje vrše policijski službenici i službenice, drugim oblicima uznemiravanja (poput uvredljivih gesti) ili pokušajima policijskih službenika i službenica da zaklone pogled monitorima i monitorkama koji snimaju.⁷² U Finskoj su zabilježeni slučajevi u kojima su policijski službenici i službenice ometali monitore i monitorke u snimanju.⁷³ U Ujedinjenom Kraljevstvu je u izvještaju iz 2022. godine o iskustvima pravnih posmatrača i posmatračica 78 posto ispitanika navelo da su se često ili vrlo često suočavali sa pokušajima policije da ograniči aktivnosti ili umanju efikasnost rada pravnih posmatrača i posmatračica.⁷⁴ To je uključivalo zaklanjanje ili ograničavanje pogleda posmatračima i posmatračicama tokom hapšenja. U Ruskoj Federaciji i Turskoj navodi se da službenici i službenice organa za provođenje zakona često oduzimaju opremu koja se koristi za snimanje događaja tokom okupljanja.⁷⁵

Oblici ometanja praćenja okupljanja koje su prijavile organizacije koje je ODIHR intervjuirao uključuju i blaže oblike uznemiravanja koje vrše policijski službenici i službenice, poput vrijeđanja i verbalnog zastrašivanja (u Francuskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i, u rijetkim slučajevima, Finskoj).⁷⁶ U Ujedinjenom Kraljevstvu velika većina pravnih posmatrača i posmatračica izvijestila je da je bila izložena uznemiravanju i zastrašivanju od strane policije.⁷⁷ Navodi se da su mizogini komentari naročito bili usmjereni prema posmatračicama,⁷⁸ a 56 posto monitora i monitorki obuhvaćenih istraživanjem u Ujedinjenom Kraljevstvu izjavilo je da je doživjelo rodno zasnovanu diskriminaciju od policije, u rasponu od patronizirajućeg odnosa do seksualnog uznemiravanja ili seksualnog napada.⁷⁹ Također se navodi da opsežan policijski nadzor i prikupljanje velikih količina videosnimaka

okupljanja. Vidjeti [Odluku Saveznog ustavnog suda, 1 BvR 2501/13](#), od 24. jula 2015. Prije nego što su prestali s radom, monitori okupljanja u Kirgistanu naveli su da su mogli snimati videozapise i fotografije (intervju sa predstavnicima i predstavnicama civilnog društva iz Kirgistana, 13. august 2024).

⁷¹ Intervju sa osobom iz Armenije koja predstavlja civilno društvo, 22. juli 2024.

⁷² Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

⁷³ Intervju sa osobom iz Finske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024. Vidjeti i [Mielenosoitustarkkailu Amnestynraportti 2023](#) [Izveštaj Amnestyja za 2023. godinu o praćenju protesta], Amnesty International Finland, 29. februar 2024.

⁷⁴ [Protecting protest: Police Treatment of Legal Observers](#), Article 11 Trust, The Network for Police Monitoring (NETPOL), 2022, str. 23.

⁷⁵ Intervju sa osobom iz Turske koja predstavlja civilno društvo, 26. juni 2024; i iz Ruske Federacije, 2. august 2024.

⁷⁶ Intervju sa osobom iz Finske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024; iz Francuske, 25. juli 2024; i iz Ujedinjenog Kraljevstva, 22. juli 2024.

⁷⁷ Article 11 Trust, NETPOL, [Protecting protest](#), str. 16 i dalje.

⁷⁸ Intervju sa osobom iz Ujedinjenog Kraljevstva koja predstavlja civilno društvo, 22. juni 2024.

⁷⁹ Article 11 Trust, NETPOL, [Protecting protest](#), str. 18. Seksizam i rodno zasnovano uznemiravanje koje provode policijski službenici (usmjereni prema učesnicama okupljanja) zabilježeni su i u Ruskoj Federaciji. Vidjeti, na primjer, [Violations of the Right to Peaceful Assembly for Women and Girls in Russia from 2010 to 2020](#), OVD-Info, 24. jula 2020, i [Russia on the Road to Freedom of Assembly: Challenges and Instruments for Change](#), OVD-Info, 15. februara 2024.

tokom okupljanja koje vrše organi za provođenje zakona u Ujedinjenom Kraljevstvu odvrćaju posmatrača i posmatračice da rade svoj posao.⁸⁰

U mnogim državama članicama OSCE-a policijski službenici i službenice po zakonu moraju biti prepoznatljivi, pri čemu njihova imena ili identifikacijski brojevi moraju biti vidljivo istaknuti na uniformi ili opremi. Kada se takve odredbe primjenjuju, one predstavljaju važnu zaštitnu mjeru za osiguravanje odgovornosti policije tokom javnih okupljanja i omogućavanje civilnom društvu i drugim akterima da prate njihovo postupanje. Međutim, nedostaci ili pravne praznine u zakonodavstvu, politikama i praksi umanjuju učinak postojećih propisa koji uređuju identifikaciju policijskih službenika i službenica.

U Moldaviji se, na primjer, navodi da policijski službenici i službenice te karabinjeri,⁸¹ iako su u pravilu prepoznatljivi, nemaju istaknuta imena ili identifikacijske brojeve kada nose taktičke uniforme.⁸² U Ukrajini su pripadnici Nacionalne garde⁸³ u pravilu obavezni nositi identifikacijske oznake prilikom izvršavanja zadataka održavanja javnog reda. Međutim, od vojnog napada Ruske Federacije na Ukrajinu i uvođenja ratnog stanja, pripadnici Nacionalne garde koji učestvuju u osiguravanju javnih okupljanja, uključujući i na područjima udaljenim od linije fronta, više nisu obavezni nositi vidljive identifikacijske oznake.⁸⁴

Na drugim mjestima navodi se da policijski službenici i službenice ili ne nose identifikacijske oznake ili ih namjerno prikrivaju. Organizacije civilnog društva iz Armenije, Francuske i Ruske Federacije istakle su da je to čest problem, dok su organizacije civilnog društva iz Finske, Gruzije, Poljske i Ujedinjenog Kraljevstva izvijestile da je nepostojanje individualnih identifikacijskih oznaka uobičajena pojava kod pojedinih policijskih jedinica ili u određenim okolnostima.⁸⁵ Čini se da je ovaj problem naročito izražen kod interventnih ili specijalnih policijskih jedinica raspoređenih na okupljanjima; navodi se da njihovi pripadnici često nose maske i/ili istovremeno prikrivaju svoje identifikacijske oznake, iako upravo oni češće primjenjuju silu tokom okupljanja.

Ukratko, propust policije da razlikuje učesnike i učesnice okupljanja od monitora i monitorke, kao i, u pojedinim slučajevima, namjerno uznemiravanje monitora i monitorke okupljanja, mogu predstavljati značajne prepreke praćenju okupljanja. Ovi izazovi dodatno se usložnjavaju kada policijski službenici i službenice ne nose vidljive identifikacijske oznake. Nasuprot tome, policijska praksa i taktike koje se primjenjuju tokom okupljanja mogu imati ključnu ulogu u omogućavanju rada monitora i monitorke. Pozitivne policijske prakse, zasnovane na razlikovanju učesnika i učesnica okupljanja od monitora i monitorke, mogu potonjima omogućiti obavljanje njihovih aktivnosti čak i

⁸⁰ Intervju sa osobom iz Ujedinjenog Kraljevstva koja predstavlja civilno društvo, 22. juni 2024. Sedamdeset posto pravnih posmatrača i posmatračica navelo je da je bilo izloženo intruzivnom nadzoru. Vidjeti Article 11 Trust, NETPOL, [Protecting protest](#), str. 16.

⁸¹ Karabinjeri su nacionalna žandarmerijska služba u Moldaviji.

⁸² Intervju sa osobom iz Moldavije koja predstavlja civilno društvo, 22. juli 2024.

⁸³ Nacionalna garda nacionalna je žandarmerijska služba u Ukrajini.

⁸⁴ Intervju sa osobom iz Ukrajine koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

⁸⁵ Intervjui sa organizacijama civilnog društva iz Armenije, 22. juli 2024; Finske, 25. juli 2024; Francuske, 25. juli 2024; Gruzije, 23. juli 2024; Poljske, 25. juli 2024; Ruske Federacije, 2. august 2024; i Ujedinjenog Kraljevstva, 22. juni 2024.

kada se učesnici i učesnice okupljanja suočavaju sa određenim ograničenjima. Među primjerima ohrabrujućih praksi koje su naveli sagovornici i sagovornice iz organizacija civilnog društva izdvajaju se: omogućavanje monitorima i monitoricama okupljanja da prelaze policijske kordone ili ulaze u ograđene prostore i izlaze iz njih; policijsko prepoznavanje da monitori i monitorke u pravilu mogu nastaviti aktivnosti posmatranja na mjestu okupljanja i nakon izdavanja naredbe o rastjerivanju; komunikacija između policije i monitora i monitorki koja im omogućava da događaje prate sa odgovarajućih lokacija; te omogućavanje monitorima i monitoricama da snimaju videozapise, fotografije i audiozapise. Pored toga, dosljedno nošenje identifikacijskih oznaka policijskih službenika i službenica olakšava praćenje i predstavlja dodatnu zaštitnu mjeru za ljudska prava tokom okupljanja.

Policijska primjena sile

Kada službenici i službenice organa za provođenje zakona primjenjuju silu tokom okupljanja, to može predstavljati značajnu prepreku radu monitora i monitorki okupljanja. Naročito kada se u primjeni sile ne razlikuju učesnici i učesnice okupljanja od monitora i monitorki ili kada je primjena sile na drugi način nezakonita, nepotrebna ili nesrazmjerna.

Postoji niz okolnosti u kojima primjena policijske sile može negativno uticati na mogućnost monitora i monitorki da obavljaju svoj posao. To uključuje situacije u kojima je primjena sile ili prijetnja njenom primjenom toliko česta tokom okupljanja da prisustvo monitora i monitorki na njima postaje previše rizično. Organizacije koje se bave praćenjem okupljanja iz Bjelorusije opisale su situaciju u kojoj su, od ljeta 2020. godine, ograničenja slobode mirnog okupljanja postala toliko intenzivna, a primjena policijske sile toliko česta i prekomjerna, da je postalo previše rizično da monitori i monitorke prisustvuju okupljanjima.⁸⁶ Na kraju su ograničenja slobode mirnog okupljanja u velikoj mjeri onemogućila održavanje okupljanja u Bjelorusiji koja su bila kritična prema vlastima ili su ih vlasti takvima smatrale.⁸⁷ Česta primjena policijske sile, zajedno sa drugim ograničenjima slobode mirnog okupljanja, zabilježena je i u Ruskoj Federaciji, posebno kada se radi o okupljanjima koja vlasti ne odobravaju.⁸⁸ To ne samo da ograničava mogućnost novinara i novinarki te drugih osoba da dokumentiraju događaje tokom okupljanja nego i značajno smanjuje broj okupljanja koja vlasti toleriraju.⁸⁹

U pojedinim državama članicama monitori i monitorke okupljanja, kao i druge osobe koje izvještavaju o događajima tokom okupljanja, trpjeli su posljedice neselektivne primjene sile, pri čemu policija nije pravila razliku između monitora i monitorki i učesnika i učesnica okupljanja (i/ili između mirnih i nasilnih demonstranata i demonstrantica). Na primjer, organizacije koje se bave

⁸⁶ Intervju sa osobom iz Bjelorusije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

⁸⁷ Intervju sa osobom iz Bjelorusije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024. Ozbiljna ograničenja niza ljudskih prava, uključujući slobodu mirnog okupljanja, uoči predsjedničkih izbora 2020. godine i nakon njih dobro su dokumentirana. Vidjeti, na primjer, [Situation of human rights in Belarus in the run-up to the 2020 presidential election and in its aftermath. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights](#), UN Human Rights Council, A/HRC/55/61, 15. marta 2024.

⁸⁸ Intervju sa osobom iz Ruske Federacije koja predstavlja civilno društvo, 2. august 2024.

⁸⁹ Vidjeti, na primjer, [Situation of human rights in the Russian Federation, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Russian Federation, Mariana Katzarova](#), UN Human Rights Council, A/HRC/54/54, 15. septembar 2023, tač. 75 i dalje.

praćenjem okupljanja u Gruziji izvijestile su da je policija tokom nedavnih demonstracija u toj zemlji za rastjerivanje i kontrolu mase koristila gumene metke, suzavac, vodene topove i biber-sprej.⁹⁰

Prema navodima tih organizacija koje se bave praćenjem okupljanja, policija je silu često primjenjivala bez stvarne potrebe ili na nesrazmjeran način, a njena primjena u mnogim slučajevima nije bila prethodno najavljena upozorenjem. Zbog toga su monitori i monitorke okupljanja na terenu bili izloženi ozbiljnim rizicima, do te mjere da je jedna organizacija navela kako u postojećim okolnostima radije prati okupljanja putem interneta, oslanjajući se na prenose uživo i medijske izvještaje.⁹¹ Dvije organizacije koje se bave praćenjem okupljanja iz Gruzije, a koje je ODIHR intervjuirao, izvijestile su da su monitori i monitorke bili neposredno izloženi neselektivnoj upotrebi iritanata, naročito suzavca.⁹²

U Francuskoj su zabilježeni i slučajevi u kojima je policija primijenila silu prema monitorima i monitorkama okupljanja,⁹³ koji su u pravilu lako prepoznatljivi po posebnim prslucima i opremi. Navodi se da su 2020. godine policijski službenici pretukli dvoje monitora okupljanja dok su pratili jedno okupljanje, uprkos tome što su bili jasno prepoznatljivi kao posmatračači.⁹⁴ Godine 2021. policijski službenik je, prema navodima, fizički napao tim monitora okupljanja.⁹⁵ Tokom 2023. godine troje monitora i monitorke pogodeno je granatom sa suzavcem ispaljenom u njihovom pravcu, pri čemu je jedan monitor zadobio lakše povrede, a odjeća monitora i monitorke djelimično je izgorjela. Prema navodima, granata je namjerno ispaljena prema mjestu na kojem su monitori i monitorke potražili zaklon, što je izazvalo sumnju da su službenici organa za provođenje zakona namjerno ciljali upravo njih.⁹⁶

U Sjedinjenim Američkim Državama monitori i monitorke okupljanja rekli su ODIHR-u da ih posebno pogađa upotreba biber-spreja protiv demonstiranata i demonstrantica.⁹⁷ Zabilježeni su i slučajevi u kojima su posmatračači i posmatračice bili izloženi djelovanju takvih iritanata dok su se nalazili u prostoru u kojem su okupljene osobe bile zadržane. Slučajevi prijavljeni ODIHR-u podudaraju se s izvještajima medija i organizacija za ljudska prava u kojima se navodi da su pravni posmatračači i posmatračice bili izloženi biber-spreju, suzavcu i projektilima koje je ispalila policija, kao i udarcima policijskih palica. Takvi slučajevi naročito su zabilježeni tokom demonstracija pokreta *Black Lives Matter* u Sjedinjenim Američkim Državama 2020. godine.⁹⁸ Tokom tih protesta navodi se da je

⁹⁰ Intervju sa osobom iz Gruzije koja predstavlja civilno društvo, 23. i 26. juli 2024. Mediji su opsežno izvještavali o navodnoj upotrebi gumenih metaka tokom tih protesta, iako je zamjenik ministra unutrašnjih poslova, prema navodima, negirao da su korišteni. Vidjeti, na primjer, [Eyewitnesses Say Georgian Police Used Rubber Bullets In Crackdown On Protesters](#), Radio Free Europe/Radio Liberty, 2. maja 2024.

⁹¹ Intervju sa osobom iz Gruzije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

⁹² Intervju sa osobom iz Gruzije koja predstavlja civilno društvo, 23. i 26. juli 2024.

⁹³ Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

⁹⁴ [Saopćenje](#), French Lawyers' Union, Paris Federation of the Human Rights League, 17. novembar 2020.

⁹⁵ [Saopćenje](#), Human Rights League, Paris Observatory of Public Freedoms, French Lawyers' Union, 3. maj 2021.

⁹⁶ [Communiqué: L'équipe de l'ORLIB visée par une grenade lors d'une mission d'observation. L'incident met en lumière la nécessité de protéger les observateurs des libertés publiques](#) [Saopćenje: Tim ORLIB-a bio meta granate tokom misije posmatranja. Incident ukazuje na potrebu zaštite posmatrača građanskih sloboda], Rennes Observatory of Public Freedoms, 30. juni 2023. (na francuskom).

⁹⁷ Intervju sa osobom iz SAD-a koja predstavlja civilno društvo, 23. juli 2024.

⁹⁸ Vidjeti, na primjer, SAD: [The world is watching: Mass violations by U.S. police of Black Lives Matter protesters' rights](#), Amnesty International, 4. august 2020, str. 48 i dalje; [Video, photo show Cleveland police pepper](#)

policija u najmanje deset gradova “hapsila, napadala i zasipala suzavcem” pravne posmatrače i posmatračice.⁹⁹ Među prijavljenim slučajevima bili su pravni posmatrači: osoba pogođena gumenim metkom u lice, koja je zbog potresa mozga završila u bolnici; osoba pogođena projektilom velike udarne brzine koji je ispalila policija; osoba koja je zadobila višestruke kontuzije od gumenih metaka; osoba koju je policija oborila na tlo, pretukla palicama i potom uhapsila; te više pravnih posmatrača i posmatračica koje je policija tukla palicama i šakama, zasipala suzavcem, a zatim uhapsila dok su pokušavali zabilježiti imena uhapšenih demonstranata i demonstrantica.¹⁰⁰ Budući da su pravni posmatrači i posmatračice u Sjedinjenim Američkim Državama, prema navodima, jasno prepoznatljivi, ovakvi slučajevi otvaraju ozbiljna pitanja o nužnosti i proporcionalnosti primijenjene sile. Jedna organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja navela je i to da rizik od policijske primjene sile predstavlja značajnu prepreku za angažiranje novih posmatrača i posmatračica, ali i za zadržavanje onih koji već obavljaju taj posao.¹⁰¹

U Ujedinjenom Kraljevstvu guranje i naguravanje monitora i monitorke, prema svemu sudeći, prilično je česta pojava, dok su ozbiljniji slučajevi primjene sile rijetki.¹⁰² Jedna organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja ukazala je na nekoliko nedavnih slučajeva u kojima je policija primijenila silu prema monitorima i monitorkama okupljanja.¹⁰³ U jednom slučaju, dvoje prepoznatljivih pravnih posmatrača i posmatračica zadobilo je povrede tokom demonstracija usljed primjene policijske sile. Prema navodima, oboje su udareni policijskim palicama.¹⁰⁴ U drugom slučaju policijski službenici, koji su trčali, oborili su pravnu posmatračicu, prepoznatljivu po prsluku, ostavivši je povrijeđenu i bez svijesti da leži na tlu.¹⁰⁵

Jedna grupa koja se bavi praćenjem okupljanja u Njemačkoj navela je da su monitori i monitorke često bili izloženi policijskoj primjeni sile (naročito biber-spreju), ali da nije bilo naznaka da je sila bila namjerno usmjerena upravo protiv njih.¹⁰⁶ U Finskoj su monitori i monitorke okupljanja izvijestili da su povremeno bili izloženi primjeni sile, ali bez ozbiljnijih posljedica.¹⁰⁷ ODIHR je iz pojedinih država članica primio izvještaje o nepotrebnoj ili nesrazmjernoj primjeni sile koja je pogadala novinare i novinarkе, a ne monitore i monitorke okupljanja. Organizacije koje se bave praćenjem okupljanja u Armeniji i Turskoj prijavile su takve slučajeve i istakle da, čak i kada monitori i monitorke okupljanja nisu neposredno pogođeni, oni ukazuju na to da policija ne pravi razliku između učesnika i učesnica okupljanja i drugih osoba prisutnih na okupljanju, što može imati slične posljedice i za monitore i monitorke.¹⁰⁸

spraying, shooting projectiles at legal observers during George Floyd protests, Cleveland.com, 4. juni 2020.

⁹⁹ [Police Targeting NLG Legal Observers at Black Lives Matter Protests](#), National Lawyers Guild (NLG), 7. juni 2020.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Intervju sa osobom iz SAD-a koja predstavlja civilno društvo, 23. juli 2024.

¹⁰² Article 11 Trust, NETPOL, [Protecting protest](#), str. 16 i dalje.

¹⁰³ Intervju sa osobom iz Ujedinjenog Kraljevstva koja predstavlja civilno društvo, 22. juli 2024.

¹⁰⁴ [Greater Manchester Police must account for police violence against legal observers](#), NETPOL, 21. februar 2024.

¹⁰⁵ [Police aggression towards Gaza march observers 'on the rise' in UK as woman says officers knocked her over](#), The Guardian, 2. mart 2024.

¹⁰⁶ Intervju sa osobom iz Njemačke koja predstavlja civilno društvo, 2. august 2024.

¹⁰⁷ Intervjui sa osobama iz Finske koje predstavljaju civilno društvo, 25. juli 2024; iz Ukrajine, 26. juli 2024.

¹⁰⁸ Intervjui sa osobama iz Armenije koje predstavljaju civilno društvo, 22. juli 2024; iz Turske, 26. juni 2024. Također vidjeti (na primjer), [Armenian law enforcement obstruct journalists covering protest in Yerevan](#), Committee

U Bosni i Hercegovini, Moldaviji i Poljskoj organizacije koje se bave praćenjem okupljanja nisu prijavile nijedan slučaj primjene sile koji je uticao na monitore i monitorke okupljanja.¹⁰⁹

Kada je riječ o policijskoj primjeni sile, neke organizacije koje se bave praćenjem okupljanja ukazale su na razlike u tome kako ona pogađa žene i muškarce. Organizacije iz Armenije, Francuske, Gruzije i Ruske Federacije povremeno su iznosile zapažanje da policija prema učesnicama okupljanja (kao i monitorkama okupljanja) primjenjuje manje fizičke sile nego prema muškarcima.¹¹⁰ S druge strane, monitorke okupljanja znaju češće biti izložene verbalnoj agresiji i uznemiravanju.¹¹¹

Zaključno, nezakonita, nepotrebna i nesrazmjerna primjena sile prilikom policijskog osiguravanja okupljanja (naročito uz propust da se ne razlikuju učesnici i učesnice okupljanja od monitora i monitorki), kao i namjerna primjena sile prema monitorima i monitorkama okupljanja predstavljaju značajne prepreke djelotvornom praćenju okupljanja. Takva praksa također odvraća pojedinačne monitore i monitorke te grupe koje se bave praćenjem okupljanja da obavljaju svoje aktivnosti. Osiguravanje da se sila tokom okupljanja u pravilu ne primjenjuje te da se, kada je njena primjena neizbježna, koristi isključivo u skladu sa principima zakonitosti, nužnosti i proporcionalnosti predstavlja ključni preduslov za uspostavljanje okruženja pogodnog za praćenje okupljanja.

Lišavanje slobode monitora i monitorki okupljanja

Organizacije koje se bave praćenjem okupljanja iz Armenije, Bosne i Hercegovine, Finske, Gruzije, Njemačke, Kazahstana, Moldavije, Poljske i Ukrajine nisu prijavile nijedan noviji slučaj lišavanja slobode monitora i monitorki okupljanja.¹¹² Jedna organizacija iz Finske izvijestila je da policija monitorima i monitorkama tokom praćenja okupljanja povremeno prijeti hapšenjem.¹¹³ Takve prijetnje naročito su česte u Ujedinjenom Kraljevstvu,¹¹⁴ gdje je 75 posto anketiranih pravnih posmatrača i posmatračica navelo da su implicitne ili eksplicitne prijetnje hapšenjem sastavni dio njihovog rada.¹¹⁵

Stvarni slučajevi lišavanja slobode monitora i monitorki okupljanja rjeđi su, kako u Ujedinjenom Kraljevstvu tako i drugdje. Pet posto pravnih posmatrača i posmatračica obuhvaćenih istraživanjem

to Protect Journalists (CPJ), 5. maj 2022; [Istanbul police obstruct, tear gas, shoot at reporters during May Day march in Turkey](#), CPJ, 2. maj 2024.

¹⁰⁹ Intervju sa osobama iz Moldavije koje predstavljaju civilno društvo, 22. juli 2024; iz Poljske, 25. juli 2024; intervju sa osobljem Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 25. juli 2024.

¹¹⁰ Intervju sa osobama iz Armenije koje predstavljaju civilno društvo, 22. juli 2024; Francuske, 25. juli 2024; Gruzije, 23. juli 2024; i Ruske Federacije, 2. august 2024.

¹¹¹ Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

¹¹² Intervju sa osobama iz Armenije koje predstavljaju civilno društvo, 22. juli 2024; Finske, 25. juli 2024; Gruzije, 23. i 26. juli 2024; Njemačke, 2. august 2024; Kazahstana, 12. august 2024; Moldavije, 22. juli 2024; i Poljske, 25. juli 2024; intervju sa osobljem Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 25. juli 2024.

¹¹³ Intervju sa osobom iz Finske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

¹¹⁴ Intervju sa osobom iz Ujedinjenog Kraljevstva koja predstavlja civilno društvo, 22. juni 2024.

¹¹⁵ Article 11 Trust, NETPOL, [Protecting protest](#), str. 16 i 21.

u Ujedinjenom Kraljevstvu navelo je da je bilo uhapšeno tokom volontiranja.¹¹⁶ U Francuskoj je ODIHR-u prijavljen vrlo mali broj slučajeva lišavanja slobode monitora i monitorke okupljanja. Jedna organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja navela je da je 2021. godine jedan monitor okupljanja lišen slobode tokom demonstracija, odveden u policijsku stanicu, podvrgnut pretresu uz skidanje odjeće te izložen prijetnjama i zastrašivanju, navodno zbog korištenja zaštitne opreme. Prema navodima, kasnije je pušten na slobodu bez podizanja optužnice.¹¹⁷

Kratkotrajno lišavanje slobode jednog monitora okupljanja zabilježeno je u Kirgistanu 2023. godine. Navodi se da je pušten bez podizanja optužnice nakon intervencije rukovodioca organizacije koja se bavi praćenjem okupljanja.¹¹⁸

I u Sjedinjenim Američkim Državama zabilježeni su pojedinačni slučajevi lišavanja slobode pravnih posmatrača i posmatračica tokom okupljanja. Kao i u slučaju primjene sile prema pravnim posmatračima i posmatračicama, veći broj hapšenja monitora i monitorke zabilježen je tokom demonstracija pokreta *Black Lives Matter*. Navodi se da je više pravnih posmatrača i posmatračica u različitim gradovima Sjedinjenih Američkih Država lišeno slobode zato što su pratili proteste nakon što je na snagu stupio policijski sat koji su uvele vlasti.¹¹⁹ Protiv njih su potom, prema navodima, pokrenuti postupci zbog prekršaja kao što su narušavanje javnog reda i mira, opiranje hapšenju i kršenje policijskog sata.¹²⁰ Sporadični slučajevi hapšenja monitora i monitorke okupljanja zabilježeni su i tokom novijih demonstracija.¹²¹

U Turskoj, iako organizacije za ljudska prava ne prate okupljanja sistematski, navodi se da su branioци i braniteljice ljudskih prava lišavani slobode tokom okupljanja,¹²² uključujući i tokom događaja povodom Povorke ponosa.¹²³ Takvi slučajevi lišavanja slobode imaju efekat odvraćanja na (potencijalne) monitore i monitorke okupljanja¹²⁴ te su, prema navodima, dio šireg seta policijskih taktika koje izazivaju ozbiljne bojazni u pogledu ostvarivanja slobode mirnog okupljanja.

Kao što je prethodno navedeno, organizacije za ljudska prava posljednjih godina u Bjelorusiji i Ruskoj Federaciji izvještavaju o sve većim i ozbiljnijim ograničenjima ostvarivanja slobode mirnog okupljanja. Ta ograničenja uvode se, između ostalog, lišavanjem slobode mirnih demonstranata i demonstrantica te novinara i novinarki tokom okupljanja. Značajan rizik od lišavanja slobode, kao i od naknadnog pokretanja upravnih ili krivičnih postupaka zbog učešća na mirnim okupljanjima,

¹¹⁶ Ibid., str. 16.

¹¹⁷ Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024. Vidjeti i [Point Droit. Les Fouilles et Interpellations Preventives. «Un Casque pour Les Arrêter Tous»](#) [Pravni osvrt. Preventivni pretresi i privođenja. "Jedna kaciga da ih sve zaustavi"], Human Rights League, Paris Observatory of Public Freedoms, French Lawyers' Union, bez datuma.

¹¹⁸ Intervju sa osobom iz Kirgistana koja predstavlja civilno društvo, 13. august 2024.

¹¹⁹ NLG, [Police Targeting NLG Legal Observers at Black Lives Matter Protests](#), 7. juni 2020.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Intervju sa osobom iz SAD-a koja predstavlja civilno društvo, 23. juli 2024; [NLG Condemns Atlanta Arrests on March 5](#), NLG, 7. mart 2023.

¹²² Intervju sa osobom iz Turske koja predstavlja civilno društvo, 26. juni 2024.

¹²³ Vidjeti, na primjer, [Turkey: Mass Detentions at Pride Marches](#), Human Rights Watch, 27. juni 2023.

¹²⁴ Intervju sa osobom iz Turske koja predstavlja civilno društvo, 26. juni 2024.

prema navodima, jedan je od važnih faktora koji dovodi do smanjenja broja učesnika i učesnica, učestalosti i trajanja okupljanja koja vlasti toleriraju.¹²⁵ Taj rizik organizacijama za ljudska prava također onemogućava ili izuzetno otežava praćenje okupljanja.

Zaključno, kao i policijska primjena sile, lišavanje slobode monitora i monitorke okupljanja – bilo da su oni neposredno meta takvog postupanja ili da do njega dolazi zato što policija ne pravi razliku između monitora i monitorke okupljanja i drugih aktera – predstavlja značajnu prepreku radu organizacija civilnog društva na praćenju okupljanja te odvraća i pojedince i organizacije od obavljanja tih aktivnosti. Monitori i monitorke okupljanja ne bi se smjeli proizvoljno hapsiti niti nezakonito lišavati slobode zbog svog rada. Kako je naglašeno u Smjernicama, organi za provođenje zakona trebali bi se, u pravilu, suzdržavati od masovnih hapšenja, koja se prema međunarodnom pravu ljudskih prava često smatraju proizvoljnim i suprotnim principu pretpostavke nevinosti.¹²⁶

¹²⁵ Intervju sa osobom iz Bjelorusije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024; iz Ruske Federacije, 2. august 2024.

¹²⁶ ODIHR/Venecijanska komisija, [Guidelines](#), tačka 218.

**Druge prepreke i
faktori koji
doprinosu
praćenju
okupljanja u
praksi**

Interakcija s učesnicima i učesnicama okupljanja i nasilje koje oni vrše

Neke grupe koje se bave praćenjem okupljanja organizatori okupljanja pozivaju da prate događaj i/ili da s njima sarađuju u okviru svojih aktivnosti praćenja. U većini slučajeva grupe koje se bave praćenjem okupljanja ne prijavljuju značajnije poteškoće u interakciji sa učesnicima i učesnicama okupljanja, čak ni kada se istovremeno održavaju i kontraprotesti. U pojedinim slučajevima navode da poduzimaju mjere radi upravljanja rizicima kojima su monitori i monitorke izloženi prilikom praćenja okupljanja grupa koje bi mogle biti neprijateljski raspoložene prema zaštiti ljudskih prava ili radu monitora i monitorke. Prema navodima, takve mjere uglavnom su dovoljne da odgovore na izazove.

Jedna organizacija za ljudska prava iz Kirgistana ukazala je na pasivno postupanje policije i izostanak njene reakcije prilikom napada nasilnih kontrademonstranata na mirne demonstrante i demonstrantice, pri čemu je u jednom slučaju bio pogođen i jedan monitor okupljanja. To je očišćeno kao izazov za monitore i monitorke okupljanja, ali i, u širem smislu, za ostvarivanje slobode mirnog okupljanja.¹²⁷

Saradnja i komunikacija s nadležnim organima

Veći broj organizacija civilnog društva koje je ODIHR intervjuirao naveo je da nadležne organe u pravilu ne obavještava o namjeri da prati okupljanja. Kao razloge za to naveli su rizik da bi obavješćavanje nadležnih organa moglo narušiti povjerenje između monitora i monitorke te organizatora i učesnika i učesnica okupljanja, činjenicu da nadležni organi ne prave razliku između monitora i monitorke i učesnika i učesnica okupljanja (zbog čega prethodna koordinacija nema stvarnu svrhu), opredjeljenje da se praćenje provodi bez prethodne najave kako bi bilo djelotvornije ili jednostavno nepostojanje potrebe da se nadležni organi unaprijed obavijeste o planovima praćenja.

Neke organizacije koje se bave praćenjem okupljanja obavještavaju nadležne organe na početku niza aktivnosti praćenja¹²⁸ ili to čine redovno (na primjer, prije svih ili većine aktivnosti praćenja na terenu).¹²⁹ U nekim slučajevima se monitori i monitorke okupljanja na početku okupljanja predstavljaju policijskim zapovjednicima na terenu.¹³⁰ Jedna organizacija za ljudska prava iz Ukrajine navela je da okupljanja u pravilu prati bez prethodne najave, ali da povremeno učestvuje na sastancima s nadležnim organima prije održavanja kompleksnijih ili zahtjevnijih okupljanja.¹³¹ Organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja iz Kazahstana istakla je da svoje planove praćenja redovno unaprijed

¹²⁷ Intervju sa osobom iz Kirgistana koja predstavlja civilno društvo, 13. august 2024.

¹²⁸ Intervju sa osobom iz Moldavije koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024; Kazahstana, 12. august 2024; i Poljske, 25. juli 2024; intervju sa osobljem Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 25. juli 2024.

¹²⁹ Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024. Prije nego što su prestali s radom, monitori i monitorke okupljanja u Kirgistanu naveli su da su se redovno predstavljali policijskom zapovjedniku na terenu (intervju sa osobom iz Kirgistana koja predstavlja civilno društvo, 13. august 2024).

¹³⁰ Intervju sa osobom iz Ukrajine koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

¹³¹ Intervju sa osobom iz Kirgistana koja predstavlja civilno društvo, 12. august 2024.

dostavlja državnim i regionalnim policijskim organima, kao i gradskim vlastima.¹³² Branioci i braniteljice ljudskih prava iz Bjelorusije naveli su da su, sve dok u augustu 2020. nisu bili prisiljeni obustaviti aktivnosti praćenja, redovno obavještavali nadležne organe o svojim planovima praćenja.¹³³

Kada organizacije koje se bave praćenjem okupljanja odluče unaprijed obavijestiti nadležne organe o svojim aktivnostima, to najčešće ne dovodi do bilo kakve posebne reakcije (osim povremene potvrde prijema obavještenja). Jedna organizacija za ljudska prava iz Poljske navela je da policijski organi ponekad, nakon što budu obaviješteni o planiranom praćenju, ponude svoju pomoć.¹³⁴ U Kazahstanu je jedna organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja izvijestila da su posljednjih godina njena obavještenja o planovima praćenja nailazila na pozitivan odgovor nadležnih organa. Prema navodima, redovna komunikacija doprinijela je tome da se posljednjih godina sve više prepoznaje uloga monitora i monitorke tokom okupljanja.¹³⁵ Organizacije za ljudska prava iz Bjelorusije navele su da je prethodno obavještavanje nadležnih organa o namjeri da prate okupljanja – dok je takav rad još bio moguć – vjerovatno smanjivalo rizik da policija monitore i monitorke liši slobode tokom ili nakon okupljanja.¹³⁶ Nasuprot tome, u Francuskoj su pokušaji jednog tima monitora i monitorke da se predstavi policijskim zapovjednicima na terenu, prema navodima, ponekad rezultirali trenutnim oduzimanjem njihove zaštitne opreme.¹³⁷ Zbog toga tim nije mogao pratiti okupljanje na način kako je planirano.

Mnoge organizacije koje se bave praćenjem okupljanja, a koje je ODIHR intervjuirao, navele su da nalaze prikupljene tokom praćenja koriste za izradu preporuka za unapređenje policijskog postupanja tokom okupljanja te, kada je to moguće, za dijalog sa nadležnim organima. Praćenjem se mogu prikupiti i dokazi koji se koriste u sudskim postupcima, a ono ujedno može djelovati i preventivno, odvrćajući policijske službenike od nezakonitog postupanja.

Od organizacija koje odlučuju razgovarati sa nadležnim organima o nalazima praćenja, neke su izvijestile o redovnom i sadržajnom dijalogu između organizacija koje se bave praćenjem okupljanja, policije i drugih državnih organa, dok su druge dobijale ograničen odgovor ili ga uopće nisu dobile. U Moldaviji su nadležni organi, prema navodima, priznali da su praćenje okupljanja i preporuke koje iz njega proizlaze doprinijeli unapređenju policijske prakse.¹³⁸ U Ukrajini su pojedini dijelovi policijske strukture (na primjer, policija za dijalog) bili otvoreniji i spremniji da razmotre preporuke koje proizlaze iz praćenja.¹³⁹ U Finskoj se redovno održavaju sastanci radi razmjene mišljenja o nalazima praćenja, iako su izražene sumnje u to da li ti sastanci zaista dovode do unapređenja policijskog postupanja tokom okupljanja.¹⁴⁰ U Njemačkoj i Kazahstanu zabilježena su određena

¹³² Intervju sa osobom iz Bjelorusije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

¹³³ Intervju sa osobom iz Bjelorusije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

¹³⁴ Intervju sa osobom iz Poljske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

¹³⁵ Intervju sa osobom iz Kazahstana koja predstavlja civilno društvo, 12. august 2024.

¹³⁶ Intervju sa osobom iz Bjelorusije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

¹³⁷ Intervju sa osobom iz Francuske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

¹³⁸ Intervju sa osobom iz Moldavije koja predstavlja civilno društvo, 22. juli 2024.

¹³⁹ Intervju sa osobom iz Ukrajine koja predstavlja civilno društvo, 26. jula 2024. Policiju za dijalog čine specijalizirane jedinice čiji je zadatak deeskalacija i komunikacija tokom javnih okupljanja.

¹⁴⁰ Intervju sa osobom iz Finske koja predstavlja civilno društvo, 25. juli 2024.

poboljšanja policijske prakse, odnosno izmjene u policijskoj obuci, iako ne postoji redovan dijalog između policije i organizacija koje se bave praćenjem okupljanja.¹⁴¹ Moguće je da su ta poboljšanja rezultat provođenja preporuka koje su dale organizacije koje se bave praćenjem okupljanja. Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini izvijestila je da vodi konstruktivan dijalog s lokalnim vlastima o slobodi mirnog okupljanja, naročito uoči kompleksnijih i potencijalno spornih okupljanja, pri čemu se taj dijalog, između ostalog, zasniva i na praćenju okupljanja koje Misija provodi.¹⁴² Nalazi prikupljeni tokom praćenja posebno se koriste u obuci koju Misija organizira za nadležne organe.

Komunikacija i saradnja sa nadležnim organima prije, tokom i nakon praćenja trebale bi u potpunosti biti dobrovoljne i zasnivati se na općem pristupu organizacije koja provodi praćenje, kao i na procjeni svakog pojedinačnog slučaja. Kada organizacije ili pojedinci odluče komunicirati i saradivati sa nadležnim organima prije (ili tokom) praćenja okupljanja, to bi trebalo iskoristiti kao priliku za olakšavanje i podršku njihovom radu. To može značiti, na primjer, da će policijski službenici zaduženi za osiguravanje okupljanja biti svjesniji uloge monitora i monitorke te bolje pripremljeni da im omoguće nesmetano obavljanje njihovih aktivnosti. Takva komunikacija, međutim, ne bi smjela biti povod za uvođenje bilo kakvih neopravdanih ograničenja njihovog rada, poput oduzimanja opreme, bilo zaštitne ili druge.

Kada monitori i monitorke objave izvještaje o nalazima praćenja, oni mogu poslužiti kao osnova za dijalog o tome u kojoj mjeri država ispunjava svoje obaveze da poštuje, štiti i omogućava ostvarivanje slobode mirnog okupljanja.¹⁴³ Organizacije koje se bave praćenjem okupljanja mogu biti spremne razgovarati o svojim preporukama sa policijom i drugim državnim organima. U tom slučaju nadležni organi trebali bi nastojati uspostaviti redovan i sadržajan dijalog s organizacijama koje se bave praćenjem okupljanja, s ciljem unapređenja načina na koji omogućavaju održavanje mirnih okupljanja.

Percepcija monitora i monitorke okupljanja u javnosti

Percepcija monitora i monitorke okupljanja u javnosti, kao i način na koji ih predstavljaju mediji znatno se razlikuju među državama članicama. U pojedinim slučajevima mediji prepoznaju njihov rad i izvještavaju o njemu na neutralan i činjenično utemeljen način. Neke grupe koje se bave praćenjem okupljanja istakle su i primjere u kojima su mediji doprinijeli širenju njihovih poruka o pitanjima kao što su policijsko nasilje ili sloboda mirnog okupljanja.

U drugim sredinama, posebno tamo gdje su slobode medija ozbiljno ograničene, kako na internetu tako i izvan njega, izvještavanje o radu monitora i monitorke okupljanja svedeno je na minimum ili u potpunosti izostaje. Tako je jedna organizacija za ljudska prava koja djeluje u Ruskoj Federaciji navela da je izvještavanje o stanju ljudskih prava u zemlji gotovo potpuno nestalo iz zvaničnih

¹⁴¹ Intervju sa osobom iz Njemačke koja predstavlja civilno društvo, 2. august 2024; i Kazahstana, 12. august 2024. Treba napomenuti da izostanak redovnog dijaloga između grupe koja se bavi praćenjem okupljanja u Njemačkoj, a koju je ODIHR intervjuirao, i policijskih organa predstavlja svjestan izbor same grupe.

¹⁴² Intervju s osobljem Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 25. juli 2024.

¹⁴³ ODIHR/Venecijanska komisija, *Guidelines*, tačka 212.

medija nakon vojnog napada Ruske Federacije na Ukrajinu 2022. godine. To organizacijama za ljudska prava sve više otežava da putem medija plasiraju svoje poruke, uključujući i one koje se odnose na slobodu mirnog okupljanja.¹⁴⁴ Jedna organizacija koja se bavi praćenjem okupljanja iz Kazahstana navela je da mediji uopće ne izvještavaju o njenom radu na praćenju okupljanja.¹⁴⁵

U pojedinim državama članicama rad monitora i monitorke okupljanja, kao i organizacija za ljudska prava općenito, bio je predmet intenzivne negativne medijske pažnje. Organizacije koje se bave praćenjem okupljanja u Bjelorusiji izvijestile su da je tokom 2021. godine vođena kontinuirana kampanja usmjerena na diskreditaciju civilnog društva i prikazivanje njegovih aktivnosti kao djelovanja pod uticajem stranih aktera.¹⁴⁶ Prema navodima, intenzitet te kampanje posljednjih se godina smanjio, vjerovatno zato što su grupe koje se bave praćenjem okupljanja i zaštitom ljudskih prava u toj zemlji prestale s radom.

U Turskoj se, prema navodima, u glavnim medijima branio i braniteljice ljudskih prava često prikazuju u negativnom svjetlu, tako što se dovode u vezu s nepoželjnim grupama, poput "ekstremističkih" organizacija.¹⁴⁷ Takvo negativno predstavljanje oblikuje percepciju javnosti i može narušiti legitimitet monitora i monitorke okupljanja u očima građana i građanki. Jedna organizacija za ljudska prava iz Kirgistana koja se bavi praćenjem okupljanja izvijestila je ODIHR o pokušajima diskreditacije njenog rada u medijima, kao i o sličnim nastojanjima usmjerenim protiv drugih organizacija civilnog društva.¹⁴⁸

Zaključno, dok neke organizacije koje se bave praćenjem okupljanja imaju koristi od neutralnog ili pozitivnog medijskog izvještavanja, druge se suočavaju sa izazovima koji proizlaze iz stigmatizacije i diskreditacije branilaca i braniteljica ljudskih prava u širem smislu.

¹⁴⁴ Intervju sa osobom iz Ruske Federacije koja predstavlja civilno društvo, 2. august 2024.

¹⁴⁵ Intervju sa osobom iz Kazahstana koja predstavlja civilno društvo, 12. august 2024.

¹⁴⁶ Intervju sa osobom iz Bjelorusije koja predstavlja civilno društvo, 26. juli 2024.

¹⁴⁷ Intervju sa osobom iz Turske koja predstavlja civilno društvo, 26. juni 2024.

¹⁴⁸ Intervju sa osobom iz Kirgistana koja predstavlja civilno društvo, 13. august 2024.

Zaključci i ključne preporuke

Praćenje javnih okupljanja koje provode akteri civilnog društva sve je ustaljenija praksa, čiji značaj prepoznaje veći broj država članica. Izrada ovog izvještaja potvrdila je ključnu ulogu koju monitori i monitorke okupljanja imaju u zaštiti ljudskih prava u kontekstu javnih okupljanja. Neke organizacije koje se bave praćenjem okupljanja, a koje je ODIHR intervjuirao, također su istakle da je njihov rad na različite načine doprinio unapređenju policijske prakse tokom okupljanja.

Pravno i praktično priznavanje monitora i monitorke tokom okupljanja razlikuje se od jednog do drugog pravnog sistema. U pojedinim kontekstima zakonske odredbe pružaju posebnu zaštitu nekim aktivnostima koje monitori i monitorke obavljaju. U mnogim slučajevima, njihov pravni položaj određuje širi pravni i javnopolitički okvir relevantan za slobodu mirnog okupljanja, policijsko postupanje tokom okupljanja i opće okruženje u kojem djeluju civilno društvo te branioци i braniteljice ljudskih prava. Na to da li policija u praksi prepoznaje monitore i monitorke značajno utiče i stepen upoznatosti organa za provođenje zakona s njihovom ulogom, prihvatanje te uloge, a ponekad i uspostavljena i redovna komunikacija sa organizacijama koje se bave praćenjem okupljanja.

Kada nadležni organi u zakonodavstvu, politikama ili praksi prepoznaju i poštuju posebne uloge i funkcije monitora i monitorke okupljanja, takvo priznanje znatno olakšava njihov rad. Nasuprot tome, okruženja u kojima se ograničava ostvarivanje osnovnih sloboda i djelovanje branilaca i braniteljica ljudskih prava stvaraju ozbiljne prepreke radu monitora i monitorke okupljanja. Te prepreke mogu proizaći iz ograničenja slobode mirnog okupljanja, kao i iz ograničenja nametnutih braniocima i braniteljicama ljudskih prava, na primjer kroz zakone o “stranim agentima” ili slične propise. U pojedinim slučajevima, novi zakoni i politike koji ozbiljno ograničavaju djelovanje branilaca i braniteljica ljudskih prava doveli su do obustave aktivnosti praćenja okupljanja.

Interakcija između policije i monitora i monitorke okupljanja još je jedno ključno pitanje na koje su ukazale gotovo sve organizacije koje se bave praćenjem okupljanja, a koje je ODIHR intervjuirao. U pojedinim situacijama, prema navodima, organi za provođenje zakona olakšavaju rad monitora i monitorke ili im pružaju podršku, ne namećući nikakva ili namećući tek minimalna ograničenja njihovim aktivnostima. U drugim sredinama monitori i monitorke suočavaju se sa značajnim preprekama, uključujući fizička ograničenja koja im onemogućavaju pristup ključnim lokacijama ili praćenje događaja nakon izdavanja naredbe o razilaženju. Zabilježeni su i slučajevi ograničavanja mogućnosti monitora i monitorke da snimaju događaje, kao i uznemiravanja, primjene sile i lišavanja slobode, što je negativno uticalo na njihov rad. Posebno je važno istaći da je, prema većini slučajeva prijavljenih ODIHR-u, do lišavanja slobode i primjene sile dolazilo zbog neselektivnog policijskog postupanja u kojem se nije pravila razlika između monitora i monitorke i učesnika i učesnica okupljanja. Primjena principa razlikovanja u policijskom postupanju tokom okupljanja, zajedno s primjenom sile koja je ograničena na najmanju moguću mjeru i u skladu sa principima zakonitosti i proporcionalnosti, predstavlja ključni preduslov za djelotvoran rad monitora i monitorke okupljanja.

Pored odnosa sa organima za provođenje zakona, na rad monitora i monitorke okupljanja utiču i njihova komunikacija i saradnja s učesnicima i učesnicama okupljanja te državnim organima, kao i šira percepcija njihovog rada u javnosti. Velika većina organizacija koje se bave praćenjem okupljanja navodi da sa učesnicima i učesnicama, odnosno organizatorima okupljanja, ostvaruje pozitivan ili neutralan odnos, dok su slučajevi neprijateljskog ponašanja ili prijetnji rijetki. Neke grupe istakle su

da mogućnost uspostavljanja sadržajnog dijaloga i saradnje sa nadležnim organima predstavlja važan faktor koji olakšava njihov rad. Kada organizacije koje se bave praćenjem okupljanja odluče uspostaviti komunikaciju s organima za provođenje zakona i drugim državnim organima te u tome uspiju, to često dovodi do poboljšanja uslova u kojima monitori i monitorke djeluju, uključujući bolje razumijevanje njihove uloge, a ponekad i prilagođavanje policijske prakse. Takva saradnja, kada se na nju grupe koje provode praćenje dobrovoljno odluče i kada policija i drugi državni organi na nju konstruktivno odgovore, može doprinijeti da pristup bude više partnerski, čime se onda štite ljudska prava te unapređuje sloboda mirnog okupljanja. Nažalost, neke organizacije koje se bave praćenjem okupljanja navele su da njihovi pokušaji da sa državnim organima razgovaraju o nalazima praćenja i preporukama nisu naišli ni na kakav ili su naišli tek na ograničen odgovor.

Na kraju, percepcija monitora i monitorki okupljanja u javnosti i medijima razlikuje se od sredine do sredine. U pojedinim kontekstima mediji pružaju podršku njihovom radu kroz izvještavanje i omogućavaju prenošenje poruka i preporuka organizacija koje se bave praćenjem okupljanja. U drugim, međutim, mediji ih prikazuju u negativnom svjetlu nastojeći diskreditirati ili stigmatizirati branioce i braniteljice ljudskih prava, kao i monitore i monitorke okupljanja. U takvim okolnostima monitori i monitorke okupljanja i njihove organizacije suočavaju se sa dodatnim prijetnjama koje ograničavaju njihov rad i mogu obeshrabrili nove osobe da se uključe u praćenje okupljanja ili postojeće monitore i monitorke da nastave sa svojim radom.

Ključne preporuke

Radi otklanjanja pojedinih izazova s kojima se suočavaju grupe i pojedinci koji prate okupljanja te uspostavljanja okruženja koje pogoduje njihovom radu, državama članicama se upućuju sljedeće ključne preporuke.

- Kao dio pravnog okvira kojim se uređuje sloboda mirnog okupljanja, a u skladu sa obavezama preuzetim u okviru OSCE-a i drugim međunarodnim standardima ljudskih prava, razmotriti donošenje zakonodavstva kojim se priznaje status monitora i monitorki okupljanja, štiti njihovo pravo da nesmetano prate okupljanja te propisuje obaveza državnih organa da olakšavaju obavljanje njihovih aktivnosti.
- U državama u kojima ne postoji zakonodavstvo kojim se uređuje status monitora i monitorki okupljanja donijeti jasne smjernice za postupanje policije i drugih državnih organa (na primjer, u obliku standardnih operativnih procedura policije) kojima se priznaje uloga monitora i monitorki okupljanja, štiti njihovo pravo da nesmetano prate okupljanja te propisuje obaveza državnih organa da olakšavaju obavljanje njihovih aktivnosti.
- Osigurati da priznavanje statusa i zaštita koja se monitorima i monitorkama okupljanja pruža kroz zakonodavstvo, politike i praksu ne budu uslovljeni bilo kakvom "akreditacijom" ili sličnim statusom koji dodjeljuje država te da im budu zagarantirani bez obzira na to da li je okupljanje prijavljeno ili ispunjava druge zakonom propisane uslove, odnosno da li je mirno.¹⁴⁹

¹⁴⁹ ODIHR/Venecijanska komisija, [Guidelines](#), tač. 207. Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava, [General comment No. 37 \(2020\)](#), tač. 30. Vidjeti i [Model Protocol for Law Enforcement Officials to Promote and Protect](#)

- Preispitati domaći pravni okvir i praksu koji se odnose na branioce i braniteljice ljudskih prava, uključujući monitore i monitorke okupljanja i njihove aktivnosti, kako bi se utvrdila njihova usklađenost sa međunarodnim standardima ljudskih prava te izmijeniti ili staviti van snage sve propise kojima se njihov rad neopravdano ograničava. To preispitivanje trebalo bi obuhvatiti i zakone o “stranim agentima” te druge slične propise, tamo gdje oni postoje.
- Osigurati da se državne institucije i zvaničnici uzdrže od vođenja kampanja blaćenja, negativnog prikazivanja ili stigmatizacije (uključujući onu zasnovanu na rodu ili pretpostavljenoj seksualnoj orijentaciji) branilaca i braniteljica ljudskih prava, kao i monitora i monitorke okupljanja i njihovog rada.¹⁵⁰
- Osigurati da svi policijski službenici koji postupaju tokom okupljanja budu obučeni i upoznati sa ulogom monitora i monitorke okupljanja te njihovim pravima i zaštitom koja im pripada, uključujući kroz obuke iz oblasti ljudskih prava i rodne osjetljivosti.
- Proaktivno saradivati sa monitorima i monitorkama okupljanja tako što će ih obavještavati o predstojećim okupljanjima i razmjenjivati informacije prije, tokom i nakon okupljanja, uključujući i u svrhu prijavljivanja svih neopravdanih ograničenja ili povreda prava do kojih je došlo.¹⁵¹ Komunikacija i saradnja sa nadležnim organima trebaju biti dobrovoljne i ni na koji način se ne smiju smatrati uslovom za bilo kakav postupak “akreditacije” ili sličan mehanizam za ostvarivanje pune zaštite prava monitora i monitorke okupljanja.
- Osigurati da policijski službenici na terenu budu upoznati sa prisustvom i ulogom monitora i monitorke okupljanja, omogućiti grupama koje se bave praćenjem okupljanja pristup podacima i informacijama, razmotriti njihove izvještaje i preporuke nakon održanih okupljanja te na njih odgovoriti,¹⁵² te se uključiti u konstruktivan dijalog kada ga te organizacije za praćenje iniciraju.
- Osigurati da se, kao opće pravilo, sila tokom okupljanja ne primjenjuje. Kada je njena primjena neizbježna, mora biti strogo u skladu sa principima zakonitosti, nužnosti i proporcionalnosti. Prilikom primjene sile i drugih policijskih mjera potrebno je praviti razliku između učesnika i učesnica okupljanja te monitora i monitorke okupljanja, uz posebno nastojanje da monitori i monitorke ne budu pod uticajem primjene sile.
- Suzdržati se od masovnih hapšenja tokom okupljanja i osigurati da monitori i monitorke okupljanja u okviru svojih aktivnosti ne budu izloženi proizvoljnom hapšenju ili nezakonitom lišavanju slobode.

Human Rights in the Context of Peaceful Protests. Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, Clément Nyaletsossi Voule, Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava, A/HRC/55/60, 31. januar 2024, tač. 67.

¹⁵⁰ ODIHR, *Guidelines on the Protection of Human Rights Defenders*, tač. 37.

¹⁵¹ Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava, *Model Protocol for Law Enforcement Officials to Promote and Protect Human Rights in the Context of Peaceful Protests*, tač. 67.

¹⁵² Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava, *Joint report on the rights to freedom of peaceful assembly*, tač. 72.

- Osigurati da monitori i monitorke okupljanja mogu obavljati svoj rad tokom okupljanja bez bilo kakvog oblika uznemiravanja, prijetnji (uključujući prijetnje hapšenjem) i zastrašivanja, što podrazumijeva i ono zasnovano na njihovom rodu ili pretpostavljenoj seksualnoj orijentaciji.
- Osigurati da postojeće ili buduće zakonodavstvo kojim se ograničava nošenje maski i pokrivala za lice ne uvodi opće niti rutinske zabrane njihovog nošenja tokom okupljanja¹⁵³ te da se takvo zakonodavstvo ne koristi za neopravdano ograničavanje legitimnog rada monitora i monitorke okupljanja, na primjer zabranom korištenja zaštitne opreme ili maski koje su potrebne iz zdravstvenih razloga.
- Osigurati da, kao opće pravilo, naredbe o razilaženju upućene učesnicima i učesnicama okupljanja ne obavezuju monitore i monitorke da napuste mjesto okupljanja, osim ako je (izuzetno) ugrožena njihova lična sigurnost ili bi njihovo daljnje fizičko prisustvo značajno otežalo ili ometalo rad organa za provođenje zakona.¹⁵⁴ U takvim slučajevima monitorima i monitorkama treba dati jasne upute i dovoljno vremena da se udalje te ih uputiti na sigurnu lokaciju s koje mogu nastaviti pratiti događaje.¹⁵⁵
- Osigurati da monitori i monitorke okupljanja mogu koristiti audio i video uređaje za snimanje događaja tokom okupljanja, što podrazumijeva i postupanje policijskih službenika. Od monitora i monitorke može se zahtijevati da organima za provođenje zakona predaju digitalne snimke samo ako je to određeno sudskim nalogom.¹⁵⁶
- Osigurati da se snimci događaja s okupljanja mogu koristiti kao dokaz u disciplinskim, upravnim ili krivičnim postupcima,¹⁵⁷ naročito u svrhu osiguravanja odgovornosti za povrede koje počinje policijski službenici.
- Osigurati da monitori i monitorke okupljanja, kao opće pravilo, mogu prelaziti policijske kordonne i slobodno se kretati, što podrazumijeva i ulazak u ograđena ili blokirana područja i izlazak iz njih, osim ako je (izuzetno) ugrožena njihova lična sigurnost.
- Osigurati da monitori i monitorke okupljanja tokom okupljanja budu zaštićeni od nasilja (uključujući rodno zasnovanog), nanošenja štete ili bilo kakvih pokušaja ometanja njihovog rada koje vrše učesnici i učesnice okupljanja, kontrademonstranti ili druge treće osobe.
- Osigurati da, i u propisima i u praksi, svi pripadnici organa za provođenje zakona, uključujući interventnu i specijalnu policiju, tokom okupljanja na uniformi i/ili zaštitnoj opremi za glavu imaju vidljivo istaknut neki oblik identifikacije,¹⁵⁸ kako bi se olakšalo praćenje njihovog postupanja.

¹⁵³ ODIHR/Venecijanska komisija, *Guidelines*, tač. 153.

¹⁵⁴ *Ibid.*, tač. 208.

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ ODIHR/Venecijanska komisija, *Guidelines*, tač. 211.

¹⁵⁷ Vijeće Ujedinjenih nacija za ljudska prava, *Model Protocol for Law Enforcement Officials to Promote and Protect Human Rights in the Context of Peaceful Protests*, tač. 67.

¹⁵⁸ ODIHR/Venecijanska komisija, *Guidelines*, tač. 159; Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava, *General comment No. 37 (2020)*, tač. 89.